

ธรรมาธิปไตย : การปกครองระบอบประชาธิปไตยในสังคมไทย

Dhammadhipateyya : Government under the Democratic Regime in Thailand

วินิจ ผาเจริญ¹

Winit Pharcharuen¹

Email : winit.phacharuen@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้ใช้กรอบคิดเกี่ยวกับคำสั่งสอนในพระพุทธศาสนาเพื่อสะท้อนให้เห็นการเมืองการปกครองระบอบประชาธิปไตยด้วยหลักธรรมาธิปไตยในพระพุทธศาสนา เป็นการยึดถือหลักการ กฎเกณฑ์ ความถูกต้อง ความดีงาม ความมีเหตุผล และเป็นประโยชน์สุขเพื่อส่วนร่วม เป็นเกณฑ์ในการตัดสินใจ โดยไม่คำนึงถึงอารมณ์ความรู้สึกส่วนตัวหรือกระแสสังคม ย่อมก่อให้เกิดผลที่ถูกต้องดีงามต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตย บทความนี้ได้ตั้งทฤษฎีว่าหากผู้ปกครองหรือผู้ถูกปกครองนำธรรมาธิปไตยไปปฏิบัติแล้วจะก่อให้เกิดเป็นระบอบการปกครองที่เรียกว่าระบอบธรรมาธิปไตยขึ้นได้ในสังคมไทยอย่างแน่นอน

คำสำคัญ : ธรรมาธิปไตย; พระพุทธศาสนา; ประชาธิปไตย

¹อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต วิทยาลัยบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้

¹Bachelor of Political Science School of Administrative Studies Maejo University, Thailand.

*ได้รับบทความ: 6 เมษายน 2563; แก้ไขบทความ: 29 พฤษภาคม 2563; ตอรับการตีพิมพ์: 10 มิถุนายน 2563

Received: April 6, 2020; Revised: May 29, 2020; Accepted: June 10, 2020

ABSTRACT

This article uses the framework of Buddhist teachings to reflect democratic politics with the principles of Buddhist sovereignty. Is to adhere to the principles, rules, correctness, virtue, reason, and benefit for the benefit Is a criterion for making decisions Regardless of personal emotions or social trends Inevitably leads to pretty good results for democratic governance This article concludes that if a parent or guardian has taken the right to practice Dharma, then it will create a regime that is known as the sovereignty in Thailand.

Keywords : Dhammadhipateyya; Buddhism; Democracy

1. บทนำ

นับตั้งแต่มีการปฏิวัติ พ.ศ. 2475 เปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มาสู่ระบอบประชาธิปไตยมาตลอดระยะเวลา 87 ปี ประเทศไทยมีรัฐธรรมนูญทั้งหมด 20 ฉบับ เกิดการปฏิวัติและรัฐประหารขึ้นถึง 13 ครั้ง และพบเจอปัญหาทุจริตคอร์รัปชัน ปัญหาซื้อสิทธิ์ขายเสียง ปัญหาผู้นำใช้บทบาทหน้าที่เอื้อผลประโยชน์ให้ตนเองและพวกพ้อง สร้างผลเสียหายอย่างมหาศาลแก่หน่วยงานของรัฐ ประเทศชาติและประชาชนเป็นอย่างมาก และปัญหาเหล่านั้นสะท้อนให้เห็นถึงความล้มเหลวของการพัฒนาการทางการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของไทยแบบล้มลุกคลุกคลานมาตลอด (วันชัย ศรีนวลนัต, 2557 : 1-17)

ธรรมาธิปไตยซึ่งเป็นหลักธรรมที่สำคัญประการหนึ่งในพระพุทธศาสนาเป็นหลักธรรมคำสอนที่มีความสำคัญในการบริหารบ้านเมืองที่จะช่วยให้ทุกกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการเมืองหรือผู้ปกครอง ผู้อยู่ใต้ปกครองให้ยึดคุณธรรมและศีลธรรม โดยมุ่งหวังให้ทุกฝ่ายใช้อำนาจทางการเมืองอย่างเหมาะสมถูกต้อง ยุติธรรม และตระหนักถึงประโยชน์สุขส่วนรวมของประชาชนเป็นสำคัญ

จากปัญหาดังกล่าวข้างต้น จึงสะท้อนให้เห็นถึงการปกครองประเทศที่ไม่สามารถขับเคลื่อนต่อไปได้ตามครรลองประชาธิปไตย บทความนี้ผู้เขียนจึงมุ่งนำเสนอถึงแนวคิดธรรมาธิปไตยที่เป็นฐานคิดมาจากหลักคำสอนในพุทธศาสนาในการนำมาปรับใช้ในฐานะของเครื่องมือพัฒนาประชาธิปไตยอันก่อให้เกิดประโยชน์แก่คนในชาติ ทั้งนี้ ผู้เขียนมีความหวังว่าบทความนี้อาจเป็นหนึ่งช่องทางที่สามารถจุดประกายผู้ปกครองและผู้ถูกปกครองสามารถนำธรรมาธิปไตยไปประพฤติปฏิบัติในสังคมไทยอย่างมีความยั่งยืนต่อไป

2. ธรรมาธิปไตย : ความหมายและความสำคัญ

คำว่า “ธรรมาธิปไตย” หรือ “ธัมมาธิปไตย” มีผู้รู้และนักวิชาการให้นิยามความหมายคำจำกัดความไว้ทั้งเหมือนกันและแตกต่างกันดังนี้ ธรรมาธิปไตยตามราชบัณฑิตยสถาน (2542 : 15) ธรรมาธิปไตย อ่านว่า ทำ-มา-ติ-ปะ-ไต หมายถึง การถือธรรมเป็นใหญ่ การถือความถูกต้องเป็นหลัก หรือหมายความว่า การถือธรรมเป็นใหญ่ เป็นหลักในการบริหารจัดการ ซึ่งมาจากศัพท์ว่า ธรรม + อธิปไตย ความหมายในที่นี้ คือแนวคิดใช้ธรรมะเป็นสำคัญไม่ว่าจะเป็นระบอบหรือตัวผู้บริหารก็จำเป็นต้องมีธรรมนำการบริหารจัดการทั้งสิ้น สำหรับพระโพธิญาณเถระ (2540 : 157) ได้อธิบายธรรมาธิปไตยไว้ว่า หลักการที่ยึดถือความถูกต้อง ความดีงาม มีเหตุมีผลในทางปฏิบัติ และเป็นไปด้วยความเอื้อต่อการปกครองหมู่คณะ โดยยึดมั่นในพระธรรมวินัยเป็นหลัก ให้ความเคารพซึ่งกันและกัน และเคารพต่อกติกา ระเบียบวิธีปฏิบัติของครู อุปัชฌาย์ อาจารย์ และพระศรีญาณโสภณ (2553 : 22) ได้อธิบายถึงธรรมาธิปไตยไว้ว่าความถูกต้อง ความดีงามของระบบการดำเนินชีวิต ซึ่งเป็นไปตามความสมดุลของธรรมชาติ สมดุลระหว่างความเก่งและความดี เป็นสิ่งที่จะจริงแท้แน่นอนที่จะนำไปสู่การดำเนินการในแง่ของการบริหาร การปกครอง โดยมีธรรมะ ความถูกต้องเป็นตัวกำกับ สำหรับแนวคิดของ Sakorn Wattana(2018 : 60) ได้อธิบายธรรมาธิปไตยหมายถึงการยึดถือหลักการเหตุผล หลักความจริง หลักความถูกต้อง ความเป็นธรรมในการบริหารจัดการต่างๆ จะทำอะไรก็ยึดหลักธรรมเป็นหลัก ละเว้นการยึดถือตนและกระแสนิยมส่วนใหญ่ที่ไม่ถูกธรรมไม่เป็นธรรม และธรรมาธิปไตย (2547 : 82) ได้กล่าวถึงธรรมาธิปไตยบุคคลต้องถือธรรมเป็นใหญ่ ยึดถือความจริง ถือหลักการ ตลอดจนกฎเกณฑ์กติกาเป็นใหญ่ เป็นมาตรฐานหรือเป็นเกณฑ์ในการตัดสินใจเรียกสั้นๆ ว่า “หลักการ” หรือ “ธรรม” ซึ่งมี 2 ระดับ คือ 1) หลักการคือตัวความจริง ความถูกต้องดีงาม ความเป็นเหตุผลในสิ่งทั้งหลายที่เป็นความจริงอยู่โดยธรรมดาในธรรมชาติ และ 2) หลักการที่มนุษย์บัญญัติวางขึ้นโดยใช้ปัญญาพิจารณาถึงความจริงความถูกต้องดีงามในข้อ 1 แล้วยกขึ้นมาตั้งเป็นข้อกำหนดในสังคม ให้ทุกคนยึดถือปฏิบัติตาม เช่น วางเป็นกฎเกณฑ์ กติกา หรือกฎหมาย ดังนั้น ถ้าบุคคลใดยึดถือธรรม คือ หลักการตามความหมาย 2 อย่างข้างต้นนั้นเป็นใหญ่ คือเป็นมาตรฐานหรือเป็นเกณฑ์ในการตัดสินใจ บุคคลผู้นั้นก็เป็นธรรมาธิปไตย ถ้าสังคมใดมีบุคคลที่เป็นธรรมาธิปไตยเข้ามาปฏิบัติกิจการต่างๆ ในสังคม โดยใช้ระบบประชาธิปไตยที่จัดตั้งไว้เป็นสื่อและเป็นเครื่องมือดำเนินการสังคมนั้นก็จะสังคมประชาธิปไตยที่ดี ผู้เขียนสามารถสรุปได้ว่าธรรมาธิปไตย หมายถึง กระบวนการในการตัดสินใจถูกต้องชอบธรรม การบริหารจัดการแบบเป็นธรรม การปกครองแบบเป็นธรรม เทียงธรรม สำหรับผู้ปกครองที่ทำหน้าที่ในการปกครองที่มีคุณธรรมในจิตใจเป็นคนยึดถือเอาความถูกต้องเที่ยงธรรมเป็นใหญ่ในการปกครองนั่นเอง

3. หลักการสำคัญของธรรมาธิปไตย

เนื้อหาสาระของธรรมาธิปไตยได้รับอิทธิพลจากหลักคำสอนของพุทธศาสนากล่าวคือ อำนาจในการปกครอง รูปแบบการปกครอง จริยธรรมการปกครอง หลักธรรมสำหรับนักปกครองตามหลักพุทธปรัชญา ผู้ปกครองต้องมีคุณธรรมในการปกครองตามแบบธรรมาธิปไตยเช่น การปกครองด้วยความถูกต้อง ความจริง มีศีลธรรม มีความยุติธรรมอำนวยการผลประโยชน์และความสงบสุขแก่ผู้อยู่ใต้การปกครอง นอกจากนี้ในพระพุทธานุศาสนามีระบบการปกครองแบบสามัคคีธรรมดังจะเห็นได้ในรัฐวัชชีของพวกลิจฉวี ซึ่งเป็นระบอบการปกครองที่นำไปปรับใช้ได้ทั้งทางโลกและทางธรรม รูปแบบการปกครองจะดีหรือจะตกต่ำต้องขึ้นอยู่กับผู้ปกครอง ซึ่งตั้งอยู่ในธรรม คือ ปกครองอย่างถูกต้อง ดั่งงาม ยุติธรรม ปรัชญาการปกครองต้องประกอบด้วยรูปแบบที่ดี เหมือนปรัชญาการปกครองของพระพุทธเจ้านำหลักพระธรรมวินัยมาใช้ในการปกครองคณะสงฆ์ ซึ่งทำให้การปกครองคณะสงฆ์เป็นไปได้อย่างเหมาะสม (พระมหาอุบล ดวงเนตร (จิรัธมฺโม), 2551 : 184-195) จากที่กล่าวมาเป็นข้างต้นนั้นแก่นกลางหรือหลักการสำคัญของธรรมาธิปไตยก็คือ การยึดถือธรรมเป็นใหญ่ มีธรรมเป็นพลังผลักดันหรือเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญในการทำ ความดี กล่าวคือหัวใจหลักของธรรมาธิปไตยในพระพุทธานุศาสนาคือ “ธรรม” ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นหรือเป็นสิ่งที่มุ่งใจที่นำบุคคลไปสู่การประพฤติปฏิบัติที่ถูกต้องดั่งงามเรียกว่า (กุศลกรรมบถ) และเป้าหมายของการประพฤติปฏิบัติที่ถูกต้องดั่งงามนั้นก็คือการยกระดับจิตใจของบุคคลให้สูงขึ้นตามลำดับเรียกว่า (โลกุตระธรรม)

4. ธรรมาธิปไตย : รูปแบบหนึ่งของการปกครองระบอบประชาธิปไตยในพระพุทธานุศาสนา

พระพุทธานุศาสนามีหลักคำสอนให้พุทธศาสนิกชนดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกันโดยถือธรรมเป็นหลักปฏิบัติบนพื้นฐานความถูกต้องตามหลักเหตุผล ไม่สอนให้ถือตนเองเป็นใหญ่ ซึ่งในพระไตรปิฎกเรียกหลักการนี้ว่า “ธรรมาธิปไตย” ดังพระพุทธเจ้าทรงตรัสเอาไว้เพื่อให้เป็นกรอบในการพิจารณาว่าเมื่อบุคคลเข้ามาบริหารงานแล้วมีทัศนะเกี่ยวกับอำนาจหรือธิปไตยไว้ 3 ลักษณะ (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2544 : 15) คือ

1. อัตตาธิปไตย ถือตนเป็นใหญ่ คือถือเอาตนเองฐานะศักดิ์ศรีเกียรติภูมิของตนเป็นใหญ่กระทำตามความปรารถนาตน และสิ่งที่เนื่องด้วยตนเป็นประมาณในฝ่ายกุศลได้แก่ เว้นชั่ว ทำดี ด้วยความเคารพตน ในทางการเมืองถือเป็นแนวคิดที่บุคคลใช้อำนาจโดยยึดความคิดของตนเองเป็นใหญ่ โดยไม่คำนึงถึงเสียงส่วนมาก มีแนวทางเป็นเหมือนระบอบเผด็จการ

2. โลกาธิปไตย ถือโลกเป็นใหญ่ คือ ถือความนิยมของชาวโลกเป็นใหญ่หวั่นไหวไปตามเสียงนินทา และสรรเสริญกระทำด้วยปรารถนาจะเอาใจผู้้นั้นหาความนิยม หรือหวั่นกลัวเสียง กล่าวว่าเป็นประมาณในฝ่ายกุศล ได้แก่ เว้นชั่ว ทำดีด้วย เคารพเสียงหมู่ชน ในทางการเมืองเป็นแนวความคิดของ

บุคคลที่ใช้อำนาจโดยยึดความคิดของคนหมู่มากเป็นใหญ่ โดยใช้ที่ประชุมในการออกเสียงประชามติ มีแนวทางเป็นเหมือนระบอบประชาธิปไตย

3. ธรรมาธิปไตย ถือธรรมเป็นใหญ่ คือ ถือหลักการความจริง ความถูกต้อง ความดีงาม เหตุผล เป็นใหญ่กระทำการศึกษาค้นคว้าตามข้อเท็จจริงและความเห็นที่รับฟังอย่างกว้างขวางแจ้งชัด และพิจารณาอย่างดีที่สุดเต็มขีดแห่งสติปัญญามองเห็นได้ด้วยความรู้สุจริตใจเป็นไปโดยชอบธรรม และเพื่อความดีงามเป็นประมาณอย่างสามัญ ได้แก่ ทำการด้วยความเคารพ หลักการ กฎ ระเบียบ กติกา หลักการ ที่กล่าวมานี้ เป็นการรับผิดชอบต่อรัฐและประชาธิปไตยอย่างสำคัญ ในทางการเมืองนั้นเป็นแนวความคิดของบุคคลที่ใช้อำนาจโดยยึดหลักธรรมกล่าวคือใช้ธรรมนำการเมือง

อนึ่ง การปกครองนั้น ซึ่งถ้าหากนำลักษณะของอำนาจ 3 แบบนี้มาจัดแบ่งประเภทและระดับก็จะสามารถจำแนกรูปแบบการปกครองของรัฐได้เป็น 9 ประเภท คือ (สุนัย เศรษฐบุญสร้าง, 2552 : 110-111)

1. อัตนาธิปไตยแบบอัตตาธิปไตย: เป็นลักษณะการปกครองแบบเผด็จการที่ยึดประโยชน์ของผู้นำหรือชนชั้นเป็นใหญ่และอาศัยความเห็นของผู้นำหรือชนชั้นเป็นเกณฑ์วินิจฉัยตัดสินเรื่องราวต่างๆ ในบ้านเมือง

2. อัตนาธิปไตยแบบโลกาธิปไตย: เป็นลักษณะการปกครองแบบเผด็จการที่ยึดผลประโยชน์และความคิดของผู้นำหรือกลุ่มผู้นำเป็นใหญ่ แต่พยายามสื่อแสดงให้เห็นว่าทำเพื่อประโยชน์ของประชาชนหมู่มาก และอาศัยการโฆษณาชวนเชื่อครองใจความรู้สึกนึกคิดของประชาชนจนเห็นดีเห็นงามกับผู้นำเผด็จการนั้น

3. อัตตาธิปไตยแบบธรรมาธิปไตย: เป็นลักษณะการปกครองแบบเผด็จการที่ยึดผลประโยชน์และความคิดของผู้นำหรือกลุ่มผู้นำเป็นใหญ่ แต่ไปอ้างความเชื่อหรือหลักการทางศาสนาเพื่อสร้างความชอบธรรมแห่งอำนาจของผู้นำเผด็จการดังกล่าวเช่น ทำตัวเป็นผู้เคร่งทางศาสนา เป็นต้น

4. โลกาธิปไตยแบบอัตตาธิปไตย: เป็นลักษณะการปกครองแบบประชาธิปไตยที่ผู้บริหารบ้านเมืองมาจากการเลือกตั้งโดยประชาชน อันทำให้ต้องยึดประโยชน์ของประชาชนที่ให้คุณให้โทษตนได้เป็นใหญ่ แต่ก็มีลักษณะเป็นเผด็จการรัฐสภาที่ผู้นำเพียงคนเดียวมีอำนาจเบ็ดเสร็จถึงแม้จะมีการเลือกตั้งก็มีเพียงพรรคการเมืองเดียวยึดที่กุมที่นั่งในสภาเกือบทั้งหมด

5. โลกาธิปไตยแบบโลกาธิปไตย: เป็นลักษณะการปกครองแบบประชาธิปไตยที่ยึดเสียงข้างมากของประชาชนเป็นใหญ่ และอำนาจทางการเมืองกระจายอยู่ในกลุ่มคนที่เป็นตัวแทนของประชาชนกลุ่มต่างๆ ในสังคม อันมีลักษณะแบบพหุนิยมที่ไม่มีใครกุมอำนาจได้เบ็ดเสร็จ

6. โลกาธิปไตยแบบธรรมาธิปไตย: เป็นลักษณะการปกครองแบบประชาธิปไตยที่ยึดประชาชนเป็นใหญ่ แต่ก็ยึดหลักนิติธรรมที่คำนึงถึงสิทธิของเสียงส่วนน้อยในสังคมอันพึงต้องปกป้องคุ้มครองตามหลักนิติธรรมและหลักเมตตาธรรมด้วย

7. ธรรมาธิปไตยแบบอิตตาธิปไตย: เป็นลักษณะการปกครองที่ยึดธรรมและความถูกต้องเที่ยงตรงในเหตุในผลของธรรมเป็นใหญ่ โดยผู้คนในสังคมยินยอมพร้อมใจมอบอำนาจให้กับผู้มีปัญญา อันประกอบด้วยคุณธรรมและความรู้ที่เหนือกว่าพวกตนเพื่อให้เป็นผู้ใช้อำนาจบริหารปกครองสังคมนั้นๆ ในลักษณะแบบเผด็จการโดยธรรมเช่น สังคมสงฆ์ในสมัยพุทธกาล ช่วงระยะแรก อำนาจการบริหารปกครองสังคมสงฆ์จะรวมศูนย์อยู่ที่พระพุทธเจ้าซึ่งเป็นศาสดาของพุทธศาสนา เป็นต้น

8. ธรรมาธิปไตยแบบโลกาธิปไตย: เป็นลักษณะการปกครองที่ยึดธรรมและความถูกต้องเที่ยงตรงในเหตุผลของธรรมเป็นใหญ่ แต่มีการกระจายอำนาจบริหารปกครองให้กับผู้คนส่วนใหญ่ในสังคมที่มีปัญญา โดยยึดหลักนิติธรรมแทนตัวผู้นำที่มีคุณธรรม เพื่อการวินิจฉัยตัดสินเรื่องต่างๆ เช่น เมื่อสังคมสงฆ์ขยายตัวกว้างขึ้นทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ ถึงจุดๆ หนึ่งพระพุทธเจ้าก็ทรงสร้างระบบพระธรรมวินัยขึ้นมาและให้สังคมสงฆ์ยึดหลักพระธรรมวินัยซึ่งมีความเป็นสถาบันที่ยั่งยืนเหมือนเป็นตัวแทนของพระพุทธองค์ ตลอดจนทรงกระจายอำนาจให้สงฆ์ปกครองกันเองตามหลักธรรมวินัย โดยการตัดสินบางเรื่องให้ใช้มติเสียงข้างมากของสงฆ์เป็นเกณฑ์วินิจฉัยบางเรื่องให้ใช้มติเอกฉันท์ของสงฆ์เป็นเกณฑ์ตัดสิน และถ้าภิกษุสงฆ์รูปใดประพฤติตัวเหมาะสมตามพระธรรมวินัยก็อาจถูกลงโทษระงับสิทธิ์ชั่วคราวในการเข้าร่วมพิจารณาและลงมติในเรื่องต่างๆ ของสงฆ์ เป็นต้น

9. ธรรมาธิปไตยแบบธรรมาธิปไตย: เป็นลักษณะการปกครองที่ยึดธรรมและความถูกต้องเที่ยงตรงในเหตุในผลของธรรมเป็นใหญ่ โดยเมื่อผู้คนในสังคมนั้นๆ เข้าถึงธรรมและเข้าถึงความพอเพียงจนไม่เกิดการแย่งชิงเบียดเบียนกันเพราะความต้องการส่วนเกิดจากความพอเพียงขั้นพื้นฐานของชีวิตสังคมดังกล่าวก็จะหวนคืนกลับสู่ภาวะดั้งเดิมตามธรรมชาติของสังคมในอุดมคติที่หมดความจำเป็นต้องอาศัย “อำนาจ” ที่เป็นทางการของสังคมมาช่วยครอบคุมจัดระเบียบสังคมนั้นๆ อีก จนนำไปสู่การบริหารปกครองที่ดี

5. ธรรมาธิปไตยกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยในสังคมไทย: ปัญหาและผลกระทบ

ประเทศไทยเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตยตั้งแต่ พ.ศ. 2475 ซึ่งก็ล่วงเลยมากกว่า 87 ปีแล้ว แต่ยังมีข้อถกเถียงกันอยู่เสมอว่าประเทศไทยปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยที่แท้จริงแล้วหรือยัง เพราะหากศึกษาจากประวัติศาสตร์การเมืองของไทยตลอดช่วงเวลาที่ผ่านมามีข้อเท็จจริงว่า มีการรัฐประหารล้มล้างรัฐบาลบ่อยครั้งมาก มีการประกาศยกเลิกรัฐธรรมนูญแล้วซ้ำแล้วซ้ำเล่า สิ่งที่เป็นปัญหามากที่สุดในระบอบประชาธิปไตยของไทยก็คือ การเลือกตั้งที่ไม่สุจริต ไม่โปร่งใส มีการใช้อำนาจสั่งมาเป็นตัวกำหนด ทำให้ระบอบการปกครองแบบ

ประชาธิปไตยของไทยยังไม่มีคุณสมบัติดังที่ควรจะเป็นแต่มีลักษณะเป็นประชาธิปไตยแบบมือใครยาวสาวได้สาวเอา (สุรพล ยะพรหม, 2548 : ออนไลน์)

ปัญหาการเมืองไทยมีรากฐานมาจากการที่นักการเมืองขาดศีลธรรมและไม่มีสำนึกในหน้าที่ของตนที่จะต้องดูแลช่วยเหลือประชาชน หน้าที่ที่จะต้องมีส่วนผลักดันในการสร้างสรรค์สังคมที่สงบสุข แต่มักจะใช้หน้าที่ของตนเองในการแสวงหาผลประโยชน์ หากนักการเมืองไม่สำนึกในหน้าที่และไม่ยึดถือหลักศีลธรรมแล้ว นอกจากจะไม่ช่วยให้สังคมสงบสุขแล้วยังจะเป็นเหตุแห่งความขัดแย้งในสังคมและการเมืองอีกด้วย เพราะนักการเมืองมักจะประพฤติปฏิบัติกันในลักษณะที่ยึดถือ “ตัวกูของกู” จึงกลายเป็นคนที่มีจิตใจคับแคบไม่นึกถึงประโยชน์ส่วนรวม คิดถึงแต่ประโยชน์ส่วนตนและพรรคพวก นักการเมืองจึงต้องยึดถือหลักสามัคคีธรรม(กวีวงศ์, 2550 : 241 อ้างถึงใน พิสิษฐ์ เจิดกนก, 2559 : 162) ผู้นำและนักการเมืองไทยในหลายทศวรรษที่ผ่านมายอมสะท้อนให้เห็นปัญหาการเมืองไทยด้วยคำอธิบายของพุทธทาสภิกขุได้กล่าวว่า เพราะนักการเมืองไทยยังคงใช้การเมืองเพื่อต่อสู้แย่งชิงอำนาจ เพื่อทำลายผู้อื่น และทำทุกวิถีทางเพื่อการบริหารและปกครองตามกิเลสแห่งตนอันนำไปสู่การสร้างระบอบการเมืองที่ผิดพลาด ไม่สนใจศีลธรรม การเมืองที่ขาดศีลธรรมย่อมไม่ซื่อสัตย์ ไม่มีความเป็นธรรม ไม่ให้ความยุติธรรม เป็นการเมืองแบบตัวใครตัวมัน หรือถืออำนาจเป็นใหญ่ ถือเงินเป็นใหญ่ แต่ไม่ใช่ถือธรรมเป็นใหญ่ เพราะไม่สามารถละวางตัวกู-ของกูได้ (กวีวงศ์, 2550 : 442-442) ดังนั้น การจะสร้างสรรค์การเมืองไทยให้ดีขึ้นได้ตามแนวคิดของพุทธทาสภิกขุคือ ความพยายามนำศีลธรรมกลับมาให้ได้ ถ้าไม่มีศีลธรรมหรือยึดถือธรรมเป็นใหญ่แล้วการเมืองและสังคมก็จะห่างไกลจากสิ่งทีเรียกว่าสันติภาพและจะไม่สามารถเข้าถึงสังคมที่ปกติสุขได้

ด้วยเหตุนี้ผู้เขียนใช้แนวคิดทางพุทธศาสนามาเป็นกรอบในการอธิบายเพื่อสะท้อนถึงปรากฏการณ์ของปัญหาและผลกระทบของสังคมไทย ซึ่งแนวคิดทางการเมืองการปกครองในพระพุทธศาสนาที่กล่าวไว้ข้างต้น สามารถวิเคราะห์ สังเคราะห์ได้ว่ามีอยู่ 2 ระบบ ที่ทำให้เกิดปัญหาและผลกระทบต่อระบอบประชาธิปไตยของไทย คือ

1. ระบอบอัตตาธิปไตย หรือเผด็จการแนวคิดที่ยึดตัวเองเป็นที่ตั้ง โดยไม่สนใจที่จะฟังเสียงทัดทานจากคนอื่น หรือคนหมู่มากในสังคมอาศัยความได้เปรียบในด้านใดด้านหนึ่งแล้ว คือแบ่ง ไม่ยอมคนอื่น จนนำไปสู่ความวุ่นวาย ดังนั้น ปัญหาหรือความขัดแย้งที่เห็นอยู่ในปัจจุบันจะอยู่ในประเด็นนี้เป็นสำคัญ เพราะต่างฝ่ายต่างยึดความเห็นของตน แล้วพยายามหาแนวร่วมที่มีแนวคิดเหมือนกันหรือมีผลประโยชน์ร่วมกันออกมาสนับสนุน เพื่อสร้างความชอบธรรมแห่งความขัดแย้ง จนมองเห็นว่า ความคิด การกระทำของคนอื่นผิดไปหมด

2. ระบอบโลกาธิปไตย หรือประชาธิปไตยที่ชาดธัมมาธิปไตย แม้ว่าหลักการของประชาธิปไตยจะยึดเสียงส่วนใหญ่เป็นเรื่องสำคัญ เพราะเป็นเรื่องของการปกครองโดยประชาชน และเป็นการปกครองเพื่อประชาชน เป็นการตอกย้ำให้เห็นว่า การปกครองในระบบนี้ต้องเคารพเสียงข้างมาก แต่ต้องไม่ละเลยและเคารพสิทธิของคนส่วนน้อยด้วย และระบอบการเมืองแบบประชาธิปไตยก็ยังคงก่อให้เกิดปัญหาได้เช่นกัน ถ้าการเมืองในระบบนี้ออกมาในลักษณะพวกมากลากไป ซึ่งเป็นเสียงข้างมากที่ขาดธรรมสามารถสรุปได้ว่าโลกาธิปไตยที่ชาดธัมมาธิปไตยจึงยังมีข้อผิดพลาดได้ โดยพยายามอ้างเสียงคนส่วนใหญ่ที่สนับสนุนความคิดเห็นของตนเป็นฐานสร้างความชอบธรรม เพื่อยืนยันความจริงประเด็นนี้ ผู้เขียนขอแนะนำแนวคิดทางการเมืองการปกครองตามท่าน พุทธทาสภิกขุ (2523 : 419) ที่กล่าวไว้ว่าอย่างน่าคิดว่า “ประชาธิปไตยดูที่เจตนาที่ดีอยู่ แต่พอเข้าใจผิดก็กลายเป็นอันตราย ทำให้คนเป็นคนบ้าเสรีภาพ บ้าอิสรภาพ จนประชาธิปไตยนั้นตามใจตัวเอง ตามใจกิเลสของตัวเอง ไม่ใช่ตามกฎเกณฑ์ของความถูกต้องที่จะต้องรับรองร่วมกันทุกคน”

จากแนวคิดเรื่องประชาธิปไตยของพุทธทาสภิกขุข้างต้นนั้นช่วยให้เราเห็นความจริงประการหนึ่ง คือ ประชาธิปไตยที่ขาดธรรมย่อมก่อให้เกิดปัญหาตามมา ดังนั้นการใช้เสียงของคนส่วนใหญ่จึงยังไม่ใช่วิธีสรุปของความชอบธรรม เพราะยังข้อที่ต้องพิจารณากันต่อไป ที่สำคัญก็คือระบอบประชาธิปไตยจะสมบูรณ์ไม่ได้เลย ถ้าหากประชาชนยังขาดความรู้ ความเข้าใจในระบอบประชาธิปไตยที่มีธัมมาธิปไตยเป็นหลักค้ำจุน ดังนั้น สิ่งจำเป็นอย่างยิ่งต่อกระบวนการพัฒนาประชาธิปไตยจึงอยู่ที่การทำให้คนในประเทศมีความรู้ ความเข้าใจ ดังข้อคิดของ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), 2543 : 3 อ้างถึงใน ธีรโชติ เกิดแก้ว, 2551 : 52) ที่ว่า “ถ้าประชาชนมีคุณภาพดี ประชาธิปไตยก็มีคุณภาพดีด้วย ถ้าประชาชนมีคุณภาพต่ำ คุณภาพของประชาธิปไตยก็จะเป็นประชาธิปไตยอย่างเลวด้วย เพราะว่าคุณภาพของประชาธิปไตยขึ้นต่อคุณภาพของประชาชน แล้วคุณภาพของประชาชนก็ขึ้นอยู่กับการศึกษา”

จากที่กล่าวข้างต้น อาจกล่าวได้ว่าปัญหาย่อมส่งผลกระทบต่อที่นำไปสู่ความหายนะที่ส่งผลเสียหายให้แก่ประเทศในหลายๆ ด้าน ซึ่งอาจกล่าวได้ดังต่อไปนี้

1. ชีวิต เหตุการณ์นองเลือดหลายครั้งที่เกิดจากความขัดแย้งทางการเมืองที่ผ่านมา เช่น อุบัติการณ์ทางการเมืองระหว่างรัฐบาลกับฝ่ายคอมมิวนิสต์ที่ต่อสู้กันเป็นเวลาหลายปี การต่อสู้ระหว่าง นิสิต นักศึกษา และประชาชนกับทหาร โดยการนำของคณะผู้ปฏิวัติ เช่น พฤษภาทมิฬ เป็นต้น ได้ชี้ให้เห็นถึงผลกระทบด้านนี้ที่มาจากความขัดแย้งได้เป็นอย่างดี จัดเป็นความสูญเสียอย่างใหญ่หลวงที่มีอาจประเมินค่าเป็นจำนวนทางวัตถุได้

2. จิตวิญญาณ ความขัดแย้งทางการเมืองยังส่งผลให้คนเครียด วิตกกังวล เบื่อหน่าย เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้คนไม่ให้ความร่วมมือกับระบอบการเมืองการปกครองเท่าที่ควร

3. เศรษฐกิจ ทั้งในระดับปัจเจกบุคคล และระดับประเทศต้องชะงักลง นักลงทุนต่างชาติต่างพากันไม่มั่นใจและชะลอการลงทุนในด้านต่างๆ เนื่องจากไม่มั่นใจในเสถียรภาพของรัฐหรือเศรษฐกิจของไทย ส่งผลให้เกิดความเสียหายต่อเศรษฐกิจของชาติโดยรวม

4. ประเทศ รวมถึงคนในประเทศถูกมองในแง่ลบว่าคนไทยไม่มีความสามัคคี ที่สำคัญเหตุการณ์ดังกล่าวไม่เป็นที่ยอมรับของอารยะประเทศ เห็นได้จากการเข้ายึดอำนาจของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) เมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม 2557 หลายประเทศได้แสดงความเป็นห่วงใยสถานการณ์ทางการเมืองของไทย และขอให้คณะรักษาความสงบแห่งชาติคืนอำนาจให้แก่ประชาชนโดยเร็ว ฯลฯ

6. สรุป

หลักการของธรรมาธิปไตยเหมาะสมสำหรับเป็นนักปกครอง นักการเมือง นักบริหาร ต้องถือธรรมเป็นเรื่องสำคัญ ก่อนจะปฏิบัติต้องคำนึงถึงหลักการ กฎกติกา กฎหมาย ความจริง ความถูกต้อง ความดีงาม เหตุผล และประโยชน์สุขที่แท้เป็นแก่นแท้และเป็นมาตรฐานเมื่อยึดถือธรรมเป็นใหญ่จะไม่เอนเอียงไปข้างไหน ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน ไม่เห็นแก่พรรคพวก ไม่เห็นแก่คะแนนนิยม และมีความชัดเจนในการทำงาน ซึ่งโดยที่สุดแล้วธรรมาธิปไตยเท่านั้นจะเป็นแก่นจริยธรรมของระบอบการปกครองที่สมบูรณ์แบบและเกิดสันติภาพในสังคมไทย

ผู้เขียนได้มีข้อเสนอแนะแนวทางส่งเสริมการพัฒนาประชาธิปไตยในบ้านเมืองให้เจริญก้าวหน้าในสังคมไทยโดยมีหลักธรรมาธิปไตยในการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่ยึดถือคุณธรรม นักการเมืองมีศีลธรรม จริยธรรม และคุณธรรมในการใช้อำนาจหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายจากประชาชน มุ่งทำหน้าที่พัฒนาประชาธิปไตยอย่างแท้จริง เพราะในกระบวนการเข้าสู่อำนาจโดยเฉพาะการเลือกตั้งควรจะต้องดำเนินไปโดยการแข่งขันที่เป็นธรรม ไม่มีการทุจริตในการเลือกตั้ง ประชาชนเองก็เป็นผู้มีศีลธรรม จริยธรรม และคุณธรรม ไม่ขายสิทธิขายเสียง และเมื่อประชาชนที่เป็นคนดีเลือกตั้งนักการเมืองที่ดีเข้าสู่สภา พวกเราก็จะทำงานให้หน้าที่บริหารและปกครองเพื่อประโยชน์ส่วนรวมสมกับที่ได้รับความไว้วางใจจากประชาชน

7. เอกสารอ้างอิง

กวีวงศ์. (2550). **สรณินพนธ์พุทธทาสว่าด้วยสมานฉันท์และสันติวิธี**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ สุขภาพใจ.

ธนภณ สมหวัง. (2547). **ประชาธิปไตย: จากทุนนิยมเสรี สู่วิถีธรรมาธิปไตย**. หนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ ฉบับวันพุธที่ 22 ธันวาคม 2547. สืบค้นเมื่อ 12 มีนาคม 2563. จาก <http://dspace.spu.ac.th/bitstream/123456789/3998/1/ประชาธิปไตย.htm>

- ธีรโชติ เกิดแก้ว. (2551). ธรรมาธิปไตย: ทางออกของวิกฤตการณ์แห่งความขัดแย้งของคนในชาติ. วารสารศิลปศาสตร์ปริทัศน์. 3(6). 47-57.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2546). สลายความขัดแย้ง: นิติศาสตร์ – รัฐศาสตร์ – เศรษฐศาสตร์ แนวพุทธ. กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก.
- _____. (2543). กระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคนไปสู่ประชาธิปไตย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____. (2544). ธรรมบุญชีวิต. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระโพธิญาณเถระ. (2540). กุญแจภavana. กรุงเทพมหานคร : สยาม.
- พระมหาอุบล ดวงเนตร (จิระธมฺโม). (2551). การศึกษาวิเคราะห์ปรัชญาการปกครองในพุทธปรัชญาเถรวาท. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระศรีญาณโสภณ (ปิยโสภณ), พระมิตฺตชฺโอะ คเวสโก และพระไพศาล วิสาโล. (2553). รวมกันเราสุข. กรุงเทพมหานคร : พาบุญมา.
- พิสิษฐ์ เจิดกนก. (2559). แนวทางการพัฒนาการเมืองไทยภายใต้หลักการธรรมาธิปไตย. ดุษฎีนิพนธ์หลักสูตรปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต(การเมือง). มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- พุทธทาสภิกขุ. (2523). ธรรมะกับการเมือง. กรุงเทพมหานคร : การพิมพ์พระนคร.
- _____. (2523). เมื่อธรรมครองโลก. กรุงเทพมหานคร : ธรรมทานมูลนิธิ.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2542). พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542. กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่น.
- วันชัย ศรีนวลนัต. (2557). ระบอบประชาธิปไตยกับผลกระทบจากการคอร์รัปชั่น. สืบค้นเมื่อ 26 มีนาคม 2563. จาก http://www.constitutionalcourt.or.th/occ_web/ewt_dl_link.php?nid=1334
- สุนัย เศรษฐบุญสร้าง. (2552). ทางออกวิกฤติความขัดแย้งแตกแยกในระบบสังคมการเมืองไทย. กรุงเทพมหานคร : ดินน้ำฟ้า.
- สุรพล ยะพรหม. (2548). ความคิดทางการเมือง : ประชาธิปไตยตามแนวคิดพระธรรมปิฎก(ป.อ.ปยุตฺโต)” สืบค้นเมื่อ 26 มีนาคม 2563. จาก http://www.mcu.ac.th/site/articlecontent_desc.php?article_id=266&articlegroup_id=79
- Sakorn Wattana. (2018). Buddhism and Democracy in Thailand. *School of Administrative Studies Academic Journal*. 1(2). 53-59.